

ŞİRKƏTİN MALİYYƏ SABİTLİYİNİN MÜƏYYƏN EDİLMƏSİNDƏ ƏSAS İNDİKATORLAR SİSTEMİ

F.Ə. Əliyev

Azərbaycan Universiteti, Ceyhun Hacıbəyli, 71, Bakı, Azərbaycan
e-mail: fano5320945@gmail.com

Xülasə. Bu məqalədə şirkətin maliyyə sabitliyinin qiymətləndirilməsində istifadə olunan əsas indikatorlar sistemləşdirilir. Borclanma səviyyəsi, kapital strukturu və borc xidmət qabiliyyəti göstəriciləri beynəlxalq təcrübə əsasında təhlil edilir və onların kompleks interpretasiya mexanizmi təqdim olunur.

Açar sözlər: maliyyə sabitliyi, kapital strukturu, maliyyə leverage, faiz əhatə əmsalı, maliyyə təhlili

Giriş. Maliyyə sabitliyi şirkətin uzunmüddətli dövrdə ödəmə qabiliyyətini qoruyaraq daxili və xarici təsirlərə baxmayaraq maliyyə tarazlığını təmin etmə qabiliyyətini ifadə edir. Bu anlayış aktiv və passivlər arasında davamlı balansın saxlanması, borc öhdəliklərinin vaxtında yerinə yetirilməsi və fəaliyyətin əlavə təcili borclanmaya ehtiyac olmadan davam etdirilməsi ilə xarakterizə olunur. Müasir maliyyə nəzəriyyələrində maliyyə sabitliyi optimal kapital strukturu, kifayət qədər öz vəsaitləri ehtiyatı və effektiv risk idarəetməsi ilə əlaqələndirilir [1].

Maliyyə baxımından sabit müəssisələr iqtisadi böhranlar və bazar dalğalanmalarına daha davamlı olduğu halda, zəif maliyyə strukturu likvidlik və solvntlik risklərini artırır. Bu baxımdan, maliyyə sabitliyinin ölçülməsi və təhlili idarəetmə qərarlarının qəbulunda, eləcə də investor və kreditorlar üçün mühüm əhəmiyyət kəsb edir. Bu məqalənin məqsədi şirkətin maliyyə sabitliyinin qiymətləndirilməsində istifadə olunan əsas indikatorları sistemləşdirmək, onların beynəlxalq təcrübə əsasında interpretasiya mexanizmini göstərmək və tətbiq zamanı yaranan əsas problemləri təhlil etməkdir.

Nəzəri baxış və müasir yanaşmalar. Maliyyə sabitliyi maliyyə nəzəriyyəsində şirkətin maliyyə dayanıqlılığı kimi izah olunur və beynəlxalq ədəbiyyatda *financial stability* və *financial sustainability* anlayışları ilə ifadə edilir. Bu anlayışlar qısamüddətli ödəmə qabiliyyətindən daha geniş məzmun daşıyaraq, şirkətin uzunmüddətli dövrdə maliyyə öhdəliklərini davamlı şəkildə yerinə yetirmə qabiliyyətini əhatə edir [1; 7]. Müasir yanaşmalara görə, maliyyə dayanıqlılığı yalnız likvidlik göstəriciləri ilə məhdudlaşmır, eyni zamanda uzunmüddətli solvntlik və kapital strukturunun tarazlığı ilə müəyyən edilir [3].

Nəzəri tədqiqatlar göstərir ki, yüksək mənfəətlilik maliyyə sabitliyinin yeganə göstəricisi deyildir. Borc yükünün həddindən artıq olması və ya nağd pul axınının qeyri-sabit idarə edilməsi maliyyə risklərini artıraraq sabitliyi zəiflədə bilər [5]. Buna görə də maliyyə

sabitliyinin qiymətləndirilməsində likvidlik, leverage və gəlirlilik göstəricilərinin kompleks şəkildə təhlili zəruri hesab olunur [8].

Beynəlxalq praktikada maliyyə sabitliyinin kompleks qiymətləndirilməsi üçün integrativ modellərdən geniş istifadə edilir. Bu modellərdən biri olan Altman Z-score modeli bir neçə əsas maliyyə nisbətini birləşdirərək şirkətin maliyyə çətinliyi və müflisləşmə ehtimalını proqnozlaşdırır və sistemli yanaşmanın metodoloji üstünlüyünü nümayiş etdirir [2]. Beləliklə, müasir elmi yanaşmaya əsasən maliyyə sabitliyi dinamik və çoxşaxəli anlayış kimi çıxış edir və kapital strukturunun sağlamlığı, borc yükünün optimallaşdırılması və pul axınının effektiv idarə edilməsi ilə təmin olunur [6].

Tədqiqatın metodoloji əsasları. Bu tədqiqat konseptual-analitik yanaşmaya əsaslanmışdır. Tədqiqat prosesində maliyyə sabitliyinin qiymətləndirilməsi üzrə elmi ədəbiyyatın sistemli təhlili, maliyyə göstəricilərinin müqayisəli və struktur analizi metodlarından istifadə edilmişdir.

Metodoloji çərçivədə şirkətin maliyyə sabitliyini xarakterizə edən əsas indikatorlar sistemi formalaşdırılmış və bu indikatorlar borclanma səviyyəsi, kapital strukturu və borc xidmət qabiliyyəti üzrə qruplaşdırılmışdır. Təhlildə borc/kapital nisbəti, maliyyə müstəqilliyi əmsalı, maliyyə levereci, öz dövriyyə kapitalı ilə təminat əmsalı və faiz əhatə əmsalı kimi əsas maliyyə göstəricilərindən istifadə olunmuşdur.

Göstəricilərin interpretasiyası zamanı onların normativ dəyərləri, beynəlxalq praktikada qəbul edilmiş diapazonları və sənaye xüsusiyyətləri nəzərə alınmış, maliyyə sabitliyinin qiymətləndirilməsi kompleks və kontekstual yanaşma əsasında aparılmışdır. Tədqiqatın metodoloji məhdudiyəti empirik təhlilin konkret statistik baza üzrə aparılmaması ilə bağlıdır. Bununla belə, təqdim edilən indikatorlar sistemi praktik maliyyə təhlilində tətbiq oluna bilən universal analitik çərçivə kimi qiymətləndirilə bilər.

Cədvəl 1. Maliyyə sabitliyinin əsas göstəriciləri, onların hesablanması və mənası

Göstərici	Formula	Mənası və Əhəmiyyəti
Borc/kapital nisbəti (Borc/Öz kapital)	$\frac{\text{Cəmi borclar}}{\text{Öz kapital}}$	Leverage dərəcəsi nə göstərir – şirkətin nə qədər borc götürdüyünü öz mənbələri ilə müqayisə edir. Nisbətənin yüksək olması şirkətin maliyyələşmədə borcdan asılılığının çox olduğunu göstərir. Aşağı borc/kapital (<1 və ya 40-50% səviyyəsi) adətən maliyyə sabitliyinin daha yaxşı olmasına işarədir. Çox yüksək nisbət (>1, yəni borcun kapitaldan artıq olması) isə şirkətin maliyyə riskinin yüksəldiyini, ödəmə çətinliklərinin yarana biləcəyini xəbərdar edir.
Maliyyə müstəqilliyi əmsalı (Muxtariyyət)	$\frac{\text{Öz kapital}}{\text{Cəmi aktivlər}}$	Öz vəsaitlərin payını göstərir – aktivlərin hansı hissəsinin məhz öz vəsaiti hesabına maliyyələşdirildiyini ifadə edir. Yüksək muxtariyyət əmsalı (məsələn, ≥ 0.5 və ya 50% və yuxarı) şirkətin daha müstəqil olduğunu, borclardan az asılı olduğunu göstərir. Bu əmsal nə qədər yüksəkdirsə, kreditorlar və investorlar şirkətin

		öhdəliklərini öz resursları hesabına ödəmə qabiliyyətinə bir o qədər inamlı olur. Aşağı göstərici (<0.5) isə borc yükünün nisbətən ağır olduğunu bildirir.
Maliyyə levereci əmsalı (Equity Multiplier)	Cəmi aktivlər / Öz kapital	Leverage əmsalı da deyilir – şirkətin aktivlərinin neçə mislinin öz kapitalı hesabına formalaşdığını göstərir. Əgər leverec əmsalı, məsələn, 2-dirsə, bu, aktivlərin yarısının öz vəsaiti, yarısının isə borc vəsaiti ilə maliyyələşdiyini ifadə edir. Bu göstərici muxtariyyət əks göstəricisidir (Leverec = 1 / Muxtariyyət). Leverec əmsalının yüksək olması (normadan yuxarı) borc yükünün çox olduğunu göstərir. Məsələn, Azərbaycanda Mərkəzi Bank qeyri-maliyyə şirkətləri üzrə leverec əmsalını ayrıca təhlil edir və sektorlar üzrə bu nisbəti izləyir. Ümumiyyətlə, 1,5-2 civarında leverec normal sayıla bilər, lakin 3 və yuxarı riskli sayılır.
Öz dövriyyə kapitalı ilə təminat əmsalı	(Öz kapital – Uzunmüddətli aktivlər) / Qısamüddətli aktivlər	Təminat əmsalı adlanan bu göstərici müəssisənin dövriyyə vəsaitlərinin hansı hissəsinin özünə məxsus mənbələrlə maliyyələşdiyini göstərir. Formula, uzunmüddətli aktivlər çıxıldıqdan sonra qalan öz dövriyyə kapitalının cari aktivlərə nisbətini ölçür. Əmsal > 0 olması və mümkün qədər yüksək olması arzuolunandır (məs: >0.1 və ya >10%). Müsbət təminat əmsalı şirkətin cari aktivlərinin bir hissəsini uzunmüddətli, sabit öz vəsaiti ilə maliyyələşdirdiyini, yəni sabit maliyyə bazası olduğunu göstərir. Əmsal mənfi və ya çox kiçikdirsə, bu, dövriyyə kapitalının çatışmadığını və şirkətin cari fəaliyyətinin borc vəsaitlərindən asılı olduğunu bildirir ki, bu da maliyyə sabitliyini azaldır.
Faiz təminatı əmsalı (Faiz ödənişini örtmə, marağ əhatə əmsalı)	Əməliyyat mənfəəti (EBIT) / Faiz xərcləri	Bu göstərici şirkətin əldə etdiyi mənfəətlə borclar üzrə faiz ödənişlərini nə qədər rahat qarşılıya bildiyini göstərir. Faiz əhatə əmsalının dəyəri 1-dən aşağıdırsa, şirkət hətta cari mənfəəti ilə faizləri tam ödəyə bilmir deməkdir ki, bu, ciddi maliyyə təhlükəsidir. Ümumiyyətlə, əmsalın 3 və yuxarı olması maliyyə sabitliyi üçün güclü göstərici sayılır. Məsələn, əksər kredit reytingi metodologiyalarında faiz əhatə əmsalı 4-5x və yuxarı olan şirkətlər investisiya dərəcəli, <2x olanlar isə spekulyativ riskli kimi qiymətləndirilir. Aşağı faiz təminatı əmsalı yüksək defolt ehtimalı və maliyyə stressi ilə əlaqələndirilir.

Yuxarıda qeyd olunan göstəricilər şirkətin maliyyə durumunu müxtəlif aspektlərdən xarakterizə edir. Borc/kapital nisbəti və maliyyə levereci borclanma səviyyəsini və borc maliyyələşdirilməsinin payını əks etdirir, maliyyə müstəqilliyi əmsalı isə şirkətin risklərə qarşı öz kapital ehtiyatının səviyyəsini göstərir. Öz dövriyyə kapitalı ilə təminat əmsalı cari fəaliyyətin uzunmüddətli sabit mənbələrlə nə dərəcədə dəstəkləndiyini ölçür və çox vaxt maliyyə çətinliklərinin ilkin siqnallarından biri kimi çıxış edir. Faiz əhatə əmsalı borc xidmət qabiliyyətinin əsas indikatoru olmaqla, bu göstəricinin aşağı səviyyədə qalması şirkətin maliyyə dayanıqlılığı üçün ciddi risk yaradır [3], [5].

Elmi ədəbiyyatda maliyyə sabitliyi göstəriciləri üzrə müəyyən normativ diapazonlar formalaşmışdır. Məsələn, öz kapitalın aktivlərdə payının təxminən 50% və yuxarı olması, cari

likvidlik əmsalının 1.5–2 intervalında qalması və faiz əhatə əmsalının ən azı 3–4 səviyyəsində olması maliyyə baxımından komfortlu hesab olunur[8]. Bununla belə, bu normativlər sahə xüsusiyyətlərindən asılı olaraq dəyişə bilər. Buna görə maliyyə sabitliyinin qiymətləndirilməsində göstəricilərin yalnız cari səviyyəsi deyil, onların dinamikası, sənaye üzrə orta göstəricilər və şirkətin strateji xüsusiyyətləri də nəzərə alınmalıdır.

Beynəlxalq təcrübə: müxtəlif ölkələrdə istifadə praktikası. Maliyyə sabitliyinin göstəriciləri qlobal miqyasda investorlar, kreditorlar və tənzimləyici qurumlar tərəfindən geniş istifadə olunur. Bununla belə, müxtəlif ölkə və bazarlarda bu indikatorların tətbiqi bazar strukturu və sənaye xüsusiyyətlərindən asılı olaraq fərqlənir [6].

İnkişaf etmiş bazarlarda, xüsusilə ABŞ və Qərbi Avropada, maliyyə nisbətləri əsasən sənaye üzrə orta göstəricilər və bazar meyarları ilə müqayisəli şəkildə qiymətləndirilir. Məsələn, borc/kapital nisbətini 2:1 səviyyəsi bəzi sahələr üçün riskli hesab edildiyi halda, kapital tutumlu kommunal və infrastruktur sektorlarında məqbul qəbul edilə bilər [3]. Bu bazarlarda şirkətlər maliyyə hesabatlarında və investor təqdimatlarında borc/EBITDA və faiz əhatə əmsalı kimi göstəriciləri xüsusi vurğulayırlar. Kredit reyting agentlikləri leverage və borc xidmət qabiliyyəti göstəricilərini şirkət riskinin qiymətləndirilməsində əsas indikatorlar kimi istifadə edirlər. Məsələn, S&P metodologiyasına əsasən faiz əhatə əmsalının 2-dən aşağı olması kredit riskinin yüksəldiyini və aşağı reyting ehtimalını göstərir, daha yüksək göstəricilər isə maliyyə sabitliyinin möhkəmləndiyini ifadə edir [5], [6]. Bu baxımdan, beynəlxalq praktikada maliyyə sabitliyi göstəriciləri şirkət riskinin kəmiyyət ifadəsi kimi çıxış edir.

Şərqi Avropa və MDB ölkələrində, o cümlədən Azərbaycanda maliyyə sabitliyi göstəricilərinin tətbiqində normativ yanaşma geniş yayılmışdır. Elmi və praktik mənbələrdə muxtariyyət əmsalının 0.5-dən aşağı olmaması, öz vəsaitlə təminat əmsalının ən azı 0.1 səviyyəsində qalması və cari likvidliyin təqribən 2 ətrafında olması tövsiyə edilir [1],[4]. Bu normativlər postsovet məkanında müəssisələrin daxili maliyyə təhlilində geniş istifadə olunur. Azərbaycan təcrübəsində banklar kredit müraciətlərini qiymətləndirərkən borc/kapital nisbətinə və likvidlik göstəricilərinə xüsusi diqqət yetirir, Azərbaycan Respublikası Mərkəzi Bankı isə maliyyə sabitliyi hesabatlarında qeyri-maliyyə sektorunda borclanma və leverage göstəricilərini sektorial kəsimdə təhlil edir ki, bu da beynəlxalq metodologiyaların lokal səviyyədə tətbiqini göstərir.

Asiya ölkələrində (məsələn, Yaponiya və Cənubi Koreyada) şirkətlər tarixi olaraq daha yüksək leverage ilə fəaliyyət göstərmişdir. Qərb bazarları ilə müqayisədə borc/kapital nisbətlərinin yüksək olmasına baxmayaraq, güclü bank dəstəyi və xüsusi korporativ idarəetmə modelləri (keiretsu və çebol strukturları) maliyyə sabitliyinin qorunmasına imkan vermişdir.

Bununla belə, 1990-cı illərin sonlarında baş vermiş Asiya maliyyə böhranından sonra regionda beynəlxalq standartlara uyğunlaşma güclənmiş, şirkətlər borc yükünü azaltmağa və faiz əhatə əmsallarını yüksəltməyə yönəlmişlər [3], [5].

Beynəlxalq Mühasibat Standartlarının (IFRS) və ABŞ GAAP-ın tətbiqi maliyyə göstəricilərinin beynəlxalq müqayisəliliyini artırırsa da, ölkələr və bazarlar arasında fərqlər tam aradan qalxmamışdır. Məsələn, bəzi Avropa ölkələrində (xüsusilə Almaniyada) ehtiyatlı mühasibat yanaşması nəticəsində balansda öz kapitalın nisbətən aşağı, borcun isə daha yüksək görünməsi müşahidə olunur. Bu səbəbdən bir ölkədə riskli hesab edilən maliyyə nisbəti digər ölkədə normal qəbul edilə bilər [7],[8]. Beynəlxalq praktikada bu fərqləri nəzərə almaq üçün investorlar şirkətləri əsasən yerli bazar və sektor üzrə analoji müəssisələrlə müqayisə edirlər [3].

Maliyyə sabitliyi göstəricilərinin tətbiqində digər geniş yayılmış yanaşma onların proqnozlaşdırıcı modellərə inteqrasiyasıdır. Bu baxımdan Altman Z-score modeli bir neçə maliyyə əmsalını birləşdirərək şirkətin maliyyə çətinliyi və müflisləşmə ehtimalını qiymətləndirən ən çox istifadə olunan modellərdən biri hesab olunur. ABŞ-da formalaşmasına baxmayaraq, model Avropa və Asiya ölkələrində də sınaqdan keçirilmiş və praktik etibarlılıq qazanmışdır [2].

Beləliklə, beynəlxalq təcrübə göstərir ki, maliyyə sabitliyi indikatorları qlobal miqyasda oxşar məzmun daşırsa da, onların interpretasiyası zamanı yerli qanunvericilik, bazar şəraiti və sənaye xüsusiyyətləri mütləq nəzərə alınmalıdır.

Göstəricilərin təhlilində problemlər və həll yolları. Maliyyə sabitliyi göstəricilərinin tətbiqi zamanı bir sıra metodoloji və praktik çətinliklər yarana bilər ki, bu da statistik təhlilin düzgünlüyünə və nəticələrin interpretasiyasına təsir göstərir (Penman, 2016). Əsas problemlər aşağıdakılardır:

Mühasibat məlumatlarının təhrifləri. Maliyyə göstəriciləri mühasibat uçotu məlumatlarına əsaslandığı üçün yaradıcı mühasibatlıq praktikasısı və uçot standartları arasındakı fərqlər göstəricilərin müqayisəliliyini zəiflədə bilər. Xüsusilə balansdankənar öhdəliklərin (məsələn, operativ icarələrin) uçota alınmaması borc/kapital nisbətinin süni şəkildə aşağı görünməsinə səbəb olur. Bu problemin aradan qaldırılması üçün analitiklər düzəliş edilmiş maliyyə göstəricilərindən istifadə etməli və müqayisələri IFRS və ya US GAAP-a uyğunlaşdırılmış məlumatlar əsasında aparmalıdırlar [7], [8].

Sənaye və fəaliyyət fərqləri. Maliyyə sabitliyi indikatorlarının normativ səviyyələri sahələr üzrə əhəmiyyətli dərəcədə fərqlənir. Məsələn, kapital tutumlu və stabil pul axınına malik enerji sektorunda yüksək borc/kapital nisbəti məqbul hesab edildiyi halda, texnologiya

startapları üçün eyni göstərici yüksək risk signalı kimi qiymətləndirilir. Bu səbəbdən maliyyə göstəriciləri sektor üzrə benchmarklar, şirkətin ölçüsü və biznes modelinin xüsusiyyətləri nəzərə alınmaqla təhlil edilməlidir [3], [4].

Statik yanaşma və trendin nəzərə alınmaması. Maliyyə sabitliyi göstəricilərinin yalnız bir dövr üzrə qiymətləndirilməsi yanlış nəticələrə gətirib çıxara bilər. Ayrı-ayrı göstəricilərin cari səviyyəsi riskli görünə bilər, onların çoxillik dinamikası müsbət istiqamətdə dəyişə bilər. Bu baxımdan, borc/kapital nisbəti, likvidlik və faiz əhatə əmsalı kimi göstəricilərin trend analizi maliyyə sabitliyindəki dəyişiklikləri və mümkün böhran signalalarını daha erkən mərhələdə aşkar etməyə imkan verir.

İnflyasiya və valyuta təsirləri. Yüksək inflyasiya şəraitində nominal maliyyə göstəriciləri real vəziyyəti tam əks etdirməyə bilər. Xüsusilə aktivlərin tarixi maya ilə uçotu borc göstəricilərinin şişirdilmiş görünməsinə səbəb olur. Bundan əlavə, xarici valyutada olan borclar məzənnə dəyişiklikləri zamanı maliyyə sabitliyi əmsallarında kəskin dalğalanmalara yol açmağa bilər. Bu problemlərin azaldılması üçün maliyyə hesabatlarına inflyasiya düzəlişlərinin tətbiqi, borcların valyuta strukturunun ayrıca təhlili və mümkün devalvasiya ssenariləri üzrə həssaslıq analizinin aparılması tövsiyə olunur [5], [8].

Yalnız kəmiyyət göstəricilərinə güvənmə. Maliyyə əmsalları maliyyə sabitliyinin qiymətləndirilməsində əsas alətlərdən olsa da, təkbaşına şirkətin risk profilini tam əks etdirmir. Eyni borc/kapital nisbətinə malik şirkətlərin borc strukturunu (müddət, faiz dərəcəsi, valyutası, təminatlı olub-olmaması) fərqli olduqda risk səviyyələri də əhəmiyyətli dərəcədə dəyişə bilər. Buna görə kəmiyyət göstəriciləri keyfiyyət analizi ilə tamamlanmalı, borcun strukturunu, kredit reytingi və menecmentin risk strategiyası nəzərə alınmalıdır. Göstəricilərin kompleks təhlili, məsələn, borc/kapital nisbəti ilə faiz əhatə əmsalının birlikdə qiymətləndirilməsi, maliyyə risklərinin daha düzgün müəyyənəndirilməsinə imkan verir.

Normativ yanaşmanın sərtliyi. Maliyyə sabitliyi göstəriciləri üzrə müəyyən normativ hədlər analitik istiqamətverici rol oynasa da, onların sərt şəkildə tətbiqi yanlış nəticələrə gətirib çıxara bilər. Xüsusilə inkişaf və genişlənmə mərhələsində olan şirkətlərdə borc/kapital nisbətinin normadan müvəqqəti yüksək olması strateji baxımdan əsaslandırılmalıdır. Bu səbəbdən normativlər mütləq meyar kimi deyil, kontekstual qiymətləndirmə aləti kimi istifadə edilməli, şirkətin inkişaf strategiyası, bazar mövqeyi və sektor şəraiti nəzərə alınmalıdır [4], [8].

Eyni zamanda, Azərbaycan Respublikası Mərkəzi Bankının maliyyə sabitliyi hesabatlarında qeyri-maliyyə sektorunda borclanma və leverage göstəricilərinin sektorial təhlili aparılır ki, bu da bank praktikasında istifadə edilən indikatorların makro səviyyədə də izləndiyini təsdiqləyir.

Nəhayət, maliyyə sabitliyinin qiymətləndirilməsində müasir analitik texnologiyaların rolu artmaqdadır. Böyük məlumatların təhlili, stress-testlər və ssenari əsaslı modellər vasitəsilə şirkətlər yalnız cari vəziyyəti deyil, mümkün gələcək şərtlər altında maliyyə dayanıqlılığını da qiymətləndirə bilirlər. Bu cür “what-if” analizləri risklərin qabaqcadan müəyyənləşdirilməsi və effektiv idarə olunması baxımından mühüm əhəmiyyət daşıyır [5].

Nəticə və tövsiyələr

Aparılan təhlil göstərir ki, şirkətin maliyyə sabitliyinin qiymətləndirilməsi çoxölçülü və kompleks yanaşma tələb edən bir prosesdir. Borc/kapital nisbəti, maliyyə levereci, muxtariyyət əmsalı, öz dövrüyyə kapitalı ilə təminat və faiz əhatə əmsalı kimi göstəricilər şirkətin maliyyə vəziyyətinin müxtəlif aspektlərini əks etdirir və yalnız kompleks şəkildə təhlil edildikdə onun maliyyə sağlamlığı haqqında obyektiv təsəvvür formalaşdırır. Bu baxımdan, maliyyə sabitliyi indikatorlarına sərt normativlər kimi deyil, qərarverməni dəstəkləyən analitik alətlər sistemi kimi yanaşmaq daha məqsədəuyğundur.

Şirkətlərin maliyyə sabitliyinin gücləndirilməsi üçün ilk növbədə kapital strukturunun səmərəli idarə olunması tövsiyə edilir. Borclanmanın optimal səviyyədə saxlanılması, öz kapitalın artırılması və borc yükünün nəzarətdə saxlanılması maliyyə risklərinin azaldılmasında mühüm rol oynayır. Xüsusilə borc/kapital nisbətinin artması müşahidə edildikdə, yeni borclanmaya getməzdən əvvəl kapitalın gücləndirilməsi və ya mövcud borcların azaldılması məqsədəuyğun hesab olunur. Eyni zamanda, likvidlik ehtiyatlarının qorunması və faiz əhatə əmsalının daimi monitorinqi şirkətin qısamüddətli və uzunmüddətli öhdəliklərini vaxtında yerinə yetirməsinə şərait yaradır.

Beynəlxalq praktikada maliyyə sabitliyinin təmin olunmasında risklərin idarə edilməsi alətlərindən geniş istifadə edilir. Valyuta və faiz risklərinə qarşı hedcinq mexanizmlərinin tətbiqi, borc portfelinin strukturunun optimallaşdırılması və stress-testlərin aparılması şirkətlərin xarici bazar şoklarına qarşı dayanıqlılığını artırır. Bu çərçivədə korporativ idarəetmədə müntəzəm maliyyə təhlilinin və ssenari əsaslı qiymətləndirmələrin həyata keçirilməsi tövsiyə olunur.

Akademik və praktiki baxımdan perspektiv istiqamətlərdən biri maliyyə sabitliyi göstəricilərinin inteqrasiya olunmuş proqnozlaşdırıcı modellərə daxil edilməsidir. Bu yanaşma mümkün maliyyə çətinliklərinin erkən mərhələdə müəyyənləşdirilməsinə imkan verir. Bu səbəbdən Azərbaycan korporativ sektoru üçün uyğunlaşdırılmış maliyyə sabitliyi indekslərinin hazırlanması məqsədəuyğun hesab edilə bilər. Belə indekslər əsas maliyyə əmsallarını vahid göstəricidə birləşdirərək həm idarəetmə qərarlarının, həm də investisiya qiymətləndirmələrinin effektivliyini artırma bilər.

Nəticə etibarilə, maliyyə sabitliyinin qorunması şirkətin uzunmüddətli inkişafının və davamlı rəqabət qabiliyyətinin əsas şərtlərindən biridir. Maliyyə göstəricilərinin sistematik monitorinqi, risklərin vaxtında müəyyənləşdirilməsi və çevik maliyyə siyasətinin tətbiqi şirkətlərə həm cari öhdəliklərini, həm də gələcək inkişaf strategiyalarını etibarlı şəkildə reallaşdırmağa imkan verir.

Ədəbiyyat siyahısı

1. Bukhonova S. M., Doroshenko Y. L., & Benderskaya O. B., (2004), Комплексная методика анализа финансовой устойчивости предприятия, *Ekonomicheskiy analiz: teoriya i praktika*, 7(22), 73–81.
2. Corporate Finance Institute, (2025), Altman's Z-score model, <https://corporatefinanceinstitute.com/resources/valuation/altmans-z-score-model/>
3. Damodaran, A. (2026). Ratings, interest coverage ratios and default spreads (synthetic rating model). NYU Stern School of Business: [Elektron resurs] / - 02 fevral, 2026. URL: <https://pages.stern.nyu.edu/~adamodar/>
4. Fedorova E. A., Chukhlantseva M. A., & Chekrizov D. V., (2017), Normative values of financial stability ratios: Industry-specific features, *Upravlencheskie nauki*, 7(2), 44–55.
5. McCoy J., Palomino F., Perez-Orive A., Press C., & Sanz-Maldonado G., (2020, December 3), Interest coverage ratios: Assessing vulnerabilities in nonfinancial corporate credit, Federal Reserve Board (FEDS Notes): [Elektron resurs] / - 05 fevral, 2026. URL: <https://www.federalreserve.gov/>
6. Moody's Investors Service, (2020), The distribution of common financial ratios by rating and industry, Moody's Analytics.
7. Penman S. H., (2016), *Financial statement analysis and security valuation* (5th ed.), McGraw-Hill Education.
8. Wild J. J., Subramanyam K. R., & Halsey R. F., (2014), *Financial statement analysis* (11th ed.), McGraw-Hill Education.

**SYSTEM OF KEY INDICATORS FOR DETERMINING A COMPANY'S
FINANCIAL STABILITY**

F.A. Aliyev

Azerbaijan University, Ceyhun Hajibeyli, 71, Baku, Azerbaijan

Abstract. This article systematizes key indicators used to assess corporate financial stability. It examines leverage, capital structure, and debt servicing ratios within a comprehensive analytical framework, emphasizing international practices and contextual interpretation to support managerial, investment, and credit decision-making.

Keywords: Financial stability, capital structure, leverage ratios, interest coverage ratio, financial analysis.